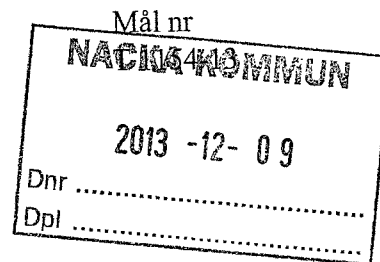

NACKA TINGSRÄTT

MELLANDOM

2013-12-06
Meddelad i
Nacka Strand

PARTER

Kärande

Johan af Petersens, 340917-1216
Erstavik 1
133 49 Saltsjöbaden

Ombud: Advokaten Jan-Mikael Bexhed
Stockholm Arbitration & Litigation Center (SALC) Advokatbyrå KB
Biblioteksgatan 3
111 46 Stockholm

Svarande

Nacka kommun
131 81 Nacka

Ombud: Kommunjuristen Sylvia Ryel
Nacka kommun
131 81 Nacka

DOMSLUT

Tingsrätten förklarar att den skadeståndsfordran som Johan af Petersens må ha gentemot kommunen är preskriberad.

Dok.Id 346366

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: nacka.tingsratt@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

BAKGRUND

Johan af Petersens är fideikommissarie för Erstaviks fideikommiss. Han efterträdde Magnus af Petersens som avled år 1994. Regeringen har den 23 april 1998 beslutat att Erstaviks fideikommiss ska bestå i vart fall under Johan af Petersens livstid. Erstaviks fideikommiss omfattar bl.a. fast egendom i Nacka kommun. Fideikommisset är utpekad som riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och åtnjuter därför särskilt skydd.

I december 1990 beslutade kommunstyrelsen i Nacka att en detaljplan för golfbana på den del av det s.k. Fnyskenområdet som tillhörde Erstaviks fideikommiss skulle tas fram. Marken gränsar till Tyresö kommun och kommunstyrelsens beslut var föranlett av en framställning från Tyresö kommun.

Byggnadsnämnden i Nacka kommun beslutade den 21 augusti 1991 att anta en ny detaljplan, Nacka DP87, för golfbana på Fnyskenområdet. Enligt planbeskrivningen var syftet med planen att "möjliggöra anläggandet av en nio håls golfbana, en övningsbana samt en så kallad driving range i Fnyskområdet". Av planbeskrivningen framgår också att det område som var tänkt att användas var beläget på gränsen mellan Tyresö och Nacka kommuner och omfattade delar i bägge kommunerna. Genomförandetiden var tio år. Beslutet vann laga kraft den 18 september 1991. Beslutet föregicks av ett samrådsförfarande som inleddes genom att kommunen den 14 februari 1991 skickade ut förslaget till detaljplan för samråd till bl.a. Erstaviks fideikommiss. Samrådstiden gick ut den 27 mars 1991.

Den 29 augusti 1991 antog Tyresö kommun på motsvarande sätt en detaljplan, Tyresö DP251, för golfbana på det angränsande området inom Tyresö kommun. Detta markområde ägdes vid tidpunkten av Tyresö kommun. Tyresö kommun sålde därefter fastigheten, Bävern 2, till Bertlin & Co i Handen AB.

Den 14 juni 2001 ansökte Bertlin & Co i Handen AB om fastighetsreglering för överföring av den detaljplanelagda marken i Nacka kommun som ägdes av fideikommisset till Bävern 2. Lantmäterimyndigheten i Stockholms län beslutade den

9 april 2002 att bifalla ansökan, och beslutade således att det markområde av Erstaviks fideikommiss som omfattas av DP87 med tvång skulle överföras till fastigheten Bävren 2 i Tyresö kommun. I och med beslutet ändrades kommungränsen mellan Nacka och Tyresö kommun.

Johan af Petersens överklagade fastighetsbildningsbeslutet till Stockholms tingsrätt (Fastighetsdomstolen). Fastighetsdomstolen meddelade dom den 22 december 2003, i vilken domstolen enbart ändrade lantmäterimyndighetens beslut på så sätt att storleken på den intrångsersättning som skulle utgå till fideikommisset bestämdes till annat belopp. Domen överklagades till Svea hovrätt som den 18 november 2004 avslog överklagandet. Johan af Petersens överklagade domen till Högsta domstolen som den 20 juni 2005 beslutade att inte meddela prövningstillstånd. Fastighetsbildningsbeslutet vann därigenom laga kraft.

Johan af Petersens har den 26 februari 2013 väckt talan vid Nacka tingsrätt mot Nacka kommun och yrkat att tingsrätten ska fastställa att Nacka kommun är skadeståndsskyldig för den skada som Johan af Petersens vållats till följd av de fel och försummelser som förevarit då detaljplanen Nacka DP87 utarbetades och beslutades. Till grund för sin talan har Johan af Petersens anfört bl.a. följande. Felen och försummelserna har uppkommit vid myndighetsutövning i verksamhet för vilken Nacka kommun ansvarar. Nacka kommun har i samband med samrådsförfarandet underlåtit att informera honom om effekterna och följderna av planen, dvs. att planen skulle kunna komma att genomföras genom tvångsvis egendomsberövande. I detaljplanen Nacka DP87 har kommunen angivit kommungränsen mellan Nacka kommun och Tyresö kommun som en planbestämmelse. Planbestämmelsen sammanfaller med det område som ägdes av Erstaviks fideikommiss. Eftersom en fastighetsreglering inte får genomföras i strid med en detaljplan, har Johan af Petersens inte haft anledning att anta att plangenomförandet skulle kunna genomföras genom tvångsvis egendomsberövande. När det senare visade sig att planbestämmelsen var utan verkan har fideikommisset berövats sin egendom och lidit skada. Johan af Petersens har därigenom påförts onödigt reavinst och rättegångskostnader.

Nacka kommun har bestritt käromålet och i första hand invänt att Johan af Petersens eventuella skadeståndsfordran är preskriberad. I andra hand har kommunen invänt att det inte har förekommit några fel eller försummelser i myndighetsutövningen från kommunens sida. Nacka kommun har därvid bl.a. bestritt påståendet om att Nacka kommun skulle ha angivit kommungränsen som en planbestämmelse. Enligt kommunen är kommungränsen inte angiven som en planbestämmelse i Nacka DP87, utan det som Johan af Petersens gör gällande är en planbestämmelse är endast en beskrivning av avgränsningen av området. Planbestämmelserna i Nacka DP87 kommer enligt kommunen först efter angivna gränsbeteckningar.

Båda parter har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

På parternas begäran har tingsrätten den 1 oktober 2013 beslutat att genom mellandom avgöra frågan om kommunens eventuella skadeståndsansvar gentemot Johan af Petersens är preskriberat. Mellandomsprövningen har med stöd av 42 kap. 20 § första stycket rättegångsbalken skett efter särskild huvudförhandling. Johan af Petersens har därvid förbehållit sig rätten att, även i det fall käromålet inte skulle vinna bifall, framställa ett begränsat rättegångskostnadsanspråk mot Nacka kommun med anledning av kommunens processföring. Parterna har enats om att den frågan bör anstå till målets slutliga prövning.

YRKANDEN M.M.

Nacka kommun har, såvitt nu är i fråga, yrkat att tingsrätten ska fastställa att den skadeståndsfordran som Johan af Petersens må ha gentemot kommunen är preskriberad.

Johan af Petersens har bestritt att hans skadeståndsfordran är preskriberad.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN

Nacka kommun har till grund för sitt yrkande i mellandomsfrågan anfört följande. För Johan af Petersens skadeståndsfordran gäller en preskriptionstid om tio år. Preskriptionstiden ska räknas från den tidpunkt då den skadegörande handlingen företogs, dvs. då de åtgärder som kommunen vidtog i sin myndighetsutövning ägde rum. Nacka kommun gör i första hand gällande att preskriptionstiden ska räknas från det datum då samrådsprocessen avslutades, dvs. den 27 mars 1991. I andra hand gör kommunen gällande att preskriptionstiden ska räknas från den dag då beslutet om att anta detaljplanen Nacka DP87 vann laga kraft, dvs. den 18 september 1991. Efter dessa tidpunkter har kommunen inte vidtagit några åtgärder i ärendet. Talan om skadeståndsansvar skulle därmed ha väckts senast under år 2001.

Johan af Petersens har till grund för sitt bestridande anfört i huvudsak följande. Han delar kommunens uppfattning att preskriptionstiden för fordran är tio år. Den relevanta tidpunkten för preskriptionsberäkningen är dock när skadan materialiserades, dvs. när skadan uppkom och först kunnat fastställas, då hans fordran uppkommit först vid denna tidpunkt. I detta fall materialiserades skadan när det rättsliga förfarandet med anledning av fastighetsbildningsbeslutet avslutades, dvs. genom Högsta domstolens beslut att inte meddela prövningstillstånd. Först härigenom berövades fideikommisset mot sin vilja sin egendom. Hade Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd och upphävt beslutet om fastighetsindelningen hade han inte lidit någon skada.

Preskriptionstiden ska därmed räknas från den 20 juni 2005. Det skulle under alla förhållanden strida mot hans rättigheter enligt den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) om hans skadeståndsfordran anses vara preskriberad. Rätten till domstolsprövning enligt artikel 6 Europakonventionen är en grundläggande rättighet. Om hans fordran är att anse som preskriberad skulle han inte ha någon reell möjlighet att få en prövning av sin rätt, eftersom konsekvenserna av den felaktiga myndighetsutövningen visat sig långt senare. Då skadeståndsanspråket har sin grund i att Johan af Petersens berövats sin mark strider en sådan utgång också mot artikel 1 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen och artikel 13 Europakonventionen. Om någon berövas sin

egendom ska denne ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövning av offentlig makt. Genom den olagliga och vilseledande utformningen av Nacka DP87 förleddes fideikommissarierna att inte överklaga detaljplanen och gick därmed miste om sin rätt att få en prövning av kränkningen av sitt egendomsskydd. I fastighetsbildningsmålet prövades enbart frågan om beslutet om fastighetsreglering stred mot planbestämmelsen i Nacka DP87. Någon möjlighet att då ompröva planens laglighet eller lämplighet fanns inte.

DOMSKÄL

Frågan om preskription

Det är mellan parterna ostridigt att preskriptionstiden för det slag av skadeståndsfordringar som målet gäller uppgår till tio år och att denna preskriptionsbestämmelse ska tillämpas avseende den av Johan af Petersens väckta talan. Vad tingsrätten har att pröva är således enbart från vilken tidpunkt den tioåriga preskriptionstiden ska räknas.

Av lydelsen av 2 § preskriptionslagen (1981:130) följer att preskriptionstiden ska räknas från dagen för fordrans tillkomst. För att ett skadeståndsansvar ska kunna göras gällande mot en skadevållare krävs att en ansvarsgrund föreligger, att skada uppkommit och att det föreligger adekvat kausalitet mellan den ansvarsgrundande handlingen och skadan. Ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv framstår det som naturligt att skadeståndsfordran anses tillkommen först vid den tidpunkt som fordran kan göras gällande mot skadevållaren. Så anses dock inte vara fallet, utan det är tidpunkten för den skadegörande handlingen, dvs. skadevållarens agerande, som utgör startpunkten för beräkningen av preskriptionstiden. Den omständigheten att skadan inträffat först senare är ovidkommande (se prop. 1979/80:119 s. 39 ff och Stefan Lindskog, Preskription – Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid, 3 uppl. 2011, s. 402 f). Detta innebär att en skadeståndsfordran kan komma att preskriberas innan skadan ens har materialiserats.

I det aktuella fallet grundar sig Johan af Petersens anspråk på fel och försummelser som kommunen ska ha begått vid sin myndighetsutövning då detaljplanen Nacka DP87 utarbetades och beslutades. Enligt tingsrätten måste den skadegörande handlingen med hänsyn härtill anses ha ägt rum i och med de åtgärder som kommunen vidtog vid beredningen av och beslutet om detaljplanen. Preskriptionstiden ska därmed enligt svensk lag räknas från det datum då arbetet med detaljplanen avslutades, dvs. den 18 september 1991 (jfr Göta hovrätts dom den 12 februari 2004 i mål T 669-03, för vilken Högsta domstolen den 30 november 2004 beslutat att inte meddela prövningstillstånd, Svea hovrätts dom den 8 september 2008 i mål T 8635-07 och Svea hovrätts dom den 16 januari 2012 i mål T 728-11).

Fråga är då om ovan angivet synsätt kan anses strida mot Europakonventionen. Preskriptionsinstitutet utgör i sig en kränkning av rätten till domstolsprövning enligt artikel 6.1 i Europakonventionen då det begränsar den enskildes möjligheter till domstolsprövning. Om skadeståndsfordran grundar sig på en kränkning av en enskilds rättigheter i Europakonventionen kan preskriptionsinstitutet också anses utgöra en kränkning av artikel 13 i konventionen.

Rätten enligt artikel 6.1 till domstolsprövning är inte absolut och undantagslös utan kan begränsas under förutsättning att begränsningarna tjänar ett legitimt ändamål och står i rimlig proportion till detta ändamål (se Hans Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 4 uppl. 2012, s. 170 ff). De preskriptionsfrister som fordringsanspråk för det mesta är underkastade kan normalt inte anses strida mot rätten till domstolsprövning, i vart fall om fristen inte är anmärkningsvärt kort eller annat sätt oskälig (se Danelius, s. 185 f, jfr bl.a. Europadomstolens dom den 22 oktober 1996 i målet Stubbings m.fl. ./ Storbritannien). Om det är en myndighets fel att preskription har inträtt kan detta dock påverka bedömningen, t.ex. vid långsam handläggning.

När det gäller bedömningen av om den begränsning som föreligger är rimlig måste i fråga om preskription hänsyn tas såväl till borgenärsintresset, dvs. i detta fall Johan af Petersens intresse av att kunna ta till vara sin materiella rätt, som gäldenärens intresse av att kunna förutse effekterna av sitt handlande och inte när lång tid har förflutit

behöva träffas av ett oväntat anspråk av borgenären. Hänsyn måste också tas till de bevissvårigheter som kan följa med en sådan tidsutdräkt (se Lindskog s. 53 ff).

Johan af Petersens talan har sin grund i att Erstaviks fideikommiss avhänts fast egendom mot fideikommissets vilja. Detta har skett genom fastighetsreglering. Beslutet om ny fastighetsbildning har Johan af Petersens haft möjlighet att överklaga, en rättighet som han också utnyttjat. Han har således beretts möjlighet att angripa den kränkning av fideikommissets egendomsskydd som beslutet inneburit. Även den detaljplan som Johan af Petersens nu klandrar har fideikommisset haft möjlighet att överklaga. Det faktum att det senare framkommit omständigheter som fideikommisset vid den aktuella tidpunkten inte ansåg sig ha anledning att ifrågasätta förtar inte denna rätt. Enligt tingsrätten kan därför i nu aktuellt fall en tillämpning av de svenska preskriptionsreglerna inte anses oproportionerlig. Särskilt som Nacka kommun efter beslutet om detaljplanen inte vidtagit några åtgärder i frågan, och därmed inte kunnat påverka den tidsutdräkt som förevarit.

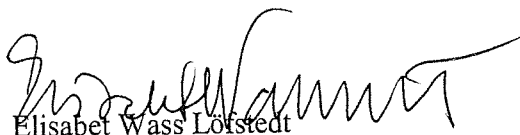
Den skadeståndsfordran som Johan af Petersens må ha gentemot kommunen ska mot bakgrund av det anförda anses vara preskriberad.

Övrigt

Tingsrätten finner skäl föreligga att tillåta att mellandomen får överklagas särskilt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 401)

Överklagande, ställt till Svea hovrätt, ska ha kommit in till tingsrätten senast den 27 december 2013. Prövningstillstånd krävs.

Elisabet Wass Lötstedt

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE - DOM I TVISTEMÅL

Den som vill överklaga tingsrättens dom, eller ett i domen intaget beslut, ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till tingsrätten.** Överklagandet prövas av den hovrätt som finns angiven i slutet av domen.

Överklagandet ska ha kommit in till tingsrätten **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till tingsrätten och det måste ha kommit in till tingsrätten **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

Samma regler som för part gäller för den som inte är part eller intervenient och som vill överklaga ett **i domen intaget beslut** som angår honom eller henne. I fråga om sådant beslut finns dock inte någon möjlighet till anslutningsöverklagande.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i hovrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Hovrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står tingsrättens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till hovrätten varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska **innehålla** uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av tingsrättens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av tingsrättens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende tingsrättens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i hovrätten inte lagts fram tidigare, ska klaganden i mål där förlikning om saken är tillåten förklara anledningen till varför omständigheten eller beviset inte åberopats i tingsrätten. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad. Ytterligare upplysningar lämnas av tingsrätten. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen. Om ni tidigare informerats om att förenklad delgivning kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.